

AZERBAIJAN CUMHURİYETİ HÜKUMETİ ENERJİ İHRACATI ÇEŞİTLENDİRME POLİTİKASI

Xalıqova Gülşən Kamil qızı

Qərbi Kaspi Univesitetinin Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının

dissertantı. xaliqova.gulshen@mail.ru

ÖZET

20. yüzyılın 80 li yıllarının başlarında SSCB'nin dağılmasıyla Azerbaycan devletinde başlayan siyasi süreçler Ermenistanın toprak iddialarının saldırganlığı Dağlık Karabağ'da Ermeni ayrılıkçılığının güçlenmesi, ülkenin ekonomisine ve kültürel yaşamına ağır darbeler vurdu. Üretim hızla düşüyor ve ekonomik durgunluk derinleşti. Cumhuriyet sanayisinin lokomotif kolu olan petrol sanayisinde durum vahimdi. Site zararlar çalışıyordu. Dört binden fazla kuyuda petrol üretimi durdu. Gama makinelerinin %80'inden fazlası çalışmıyordu. 1992'de sadece 11 milyon ton petrol çıkarıldı. Yeni açık deniz petrol sahalarının işletilmesine başlamak için cumhuriyetin karşılayamayacağı önemli yatırımlar gerekiyordu.

Azerbaycan halkının milli lideri Haydar Aliyev Hazar Denizi hidrokarbon ürünlerinin dünya pazarlarına ihracı için çeşitlendirilmiş ve çok değişkenli enerji koridorları ve güzergahları konusuna ilk günden itibaren büyük önem verdi. Azerbaycan petrol ve gaz ürünleri için Türkiye ve Avrupa pazarlarına bağımsız ihracat rotaları geliştirmenin yanı sıra geçmişte jeopolitik alanı paylaşan ülkelerin iç pazarlarında da yer edinmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyet çerçevesinde uygulayacağı ulusötesi enerji politikasının ana yönlerinden biri Karadeniz havzasının ve komşu Gürcistan da dahil olmak üzere Sovyet sonrası alanın diğer ülkelerinin enerji rezervlerinin sağlanmasına yakından katılmaktır.

Azerbaycan hükümeti enerji güvenliği açısından ihracat koridorları ve boru hatlarının bölgesel güvenlik konularını ana faktör olarak vurguladı. Bu nedenle, güvenlik açısından dünyanın ve bölgenin çoğu ülkesinin çok uluslu şirketlerinin anlaşması batı yönünde Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Supsa petrol ve Bakü-Tiflis-Erzurum gaz seçeneklerine dayanmaktadır. Azerbaycan, kendisi ve komşuları için enerji güvenliğini sağlayan bir ülkedir.

Anahtar kelimeler: SOCAR, TANAP, TAP, NEFT

ABSTRACT

The political processes that began with the collapse of the USSR in the early 80s of the 20th century, the aggression of Armenia's territorial claims, the strengthening of Armenian separatism in Nagorno-Karabakh, dealt heavy blows to the country's economy and cultural life. State of Azerbaijan. Production is falling rapidly and the economic recession has deepened. The situation in the petroleum industry, which is the locomotive branch of the republic's industry was dire. The site was working at a loss. Oil production stopped in more than four thousand wells. More than 80% of gamma machines were not working. Only 11 million tons of oil were produced in 1992. In order to start the operation of new offshore oil fields, significant investments were needed, which the republic could not afford.

The national leader of the people of Azerbaijan, Haydar Aliyev, from the first day attached great importance to the diversified and multi-variable energy corridors and routes for the export of Hazar Sea hydrocarbon products to the world markets. In addition to developing independent export routes for oil and gas products to the markets of Turkey and Europe, Azerbaijan is also engaged in activities aimed at gaining a place in the domestic markets of countries that shared the geopolitical space in the past. Within the framework of this activity, one of the main directions of the transnational energy policy to be implemented is to closely participate in the provision of energy reserves of the Black Sea basin and other countries of the post-Soviet area, including neighboring Georgia.

The Azerbaijani government emphasized regional security issues of export corridors and pipelines as the main factor in terms of energy security. Therefore, the agreement of the multinational companies of most countries of the world and the region is based on the Baku-Tbilisi-Ceyhan, Baku-Supsa oil and Baku-Tbilisi-Erzurum gas options in the western direction. We are talking about security. Azerbaijan is a country that ensures energy security for itself and its neighbors.

Keywords: SOCAR, TANAP, TAP, NEFT

GİRİŞ

Ermenistanın Azerbaycana askeri müdahalesi ekonomiye de ciddi bir darbe vurdu. Genç Azerbaycan Cumhuriyeti gelirinün üçte birini savaşa harcamak zorunda kaldı. Topraklarımızın dörtte birinde askeri operasyonlar yapılyordu. 72 bin hektar ekilebilir alan, 10 hektar mera, bağ, bahçe, çok sayıda büyükbaş hayvan, 4 altın ve cıva, 2 granit, 2 mermer, 10 maden suyu madeni, 4 taş ocağı, 5 farklı inşaat malzemesi yatağı düştü. düşmanın elleri. 60 binden fazla özel çiftlik, yüzlerce sanayi kuruluşu, kollektif çiftlik ve devlet çiftliği yıkıldı (Eğitim, 2019. 502).

Azerbaycan Cumhuriyetinin uluslararası düzeyde itibarının güçlendirilmesine, Dağlık Karabağ sorununun çözülmesine ve ülkenin savunma yeteneklerinin güçlendirilmesine izin vermedi. Petrol üretimi ve ihracatındaki artış, nüfusun sosyo-kültürel düzeyinin güçlendirilmesini ve maddi refahlarının iyileştirilmesini teşvik edecektir. Petrol endüstrisinin canlanması ve modern teknolojilere dayalı yeniden inşası, ülkemizin sosyal ve ekonomik krizden kurtarılması ve kalkınmasında büyük önem taşıyordu. Cumhurbaşkanı Haydar Aliyevin önderliğinde Azerbaycanın yeni bir devlet petrol stratejisi hazırlanmış ve başarıyla uygulanmıştır. Bu, Azerbaycan petrol endüstrisinde yeni bir dönemin başlangıcıydı. Petrol endüstrisine yatırım ve yeni teknolojileri çekmek için Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) yabancı şirketlerle cumhuriyet için uygun koşullarda sözleşmeler yapmak için müzakereleri yürütmekle görevlendirildi. Anlaşmaların imzalanması başta yabancı güçler olmak üzere çeşitli güçler tarafından ciddi şekilde engellendi. Ancak Azerbaycan hükümeti bu engelleri büyük zorluklarla da olsa aşmayı başardı. 20 Eylül 1994 yılında Bakünün "Gülüstan" sarayında SOCAR ile Azerbaycan sektöründe ABD, Rusya, Türkiye, Suudi Arabistan ve Yunanistan'ın büyük petrol şirketlerini içeren bir konsorsiyum (daha sonra bir Japon şirketi bu konsorsiyuma katıldı) arasında Hazar Denizinin "Azeri", "Çırak" sahaları ile "Güneşli" sahasının bir bölümünün ortak işletilmesi ve üretilen petrolün hisse şeklinde dağıtımı konusunda 30 yıllık anlaşma imzalandı. (Gafarov. 2001, s. 197-198)

Bu sözleşme dünyada "Yüzyılın Sözleşmesi" adı altında ünlendi. (2001 yılından bu yana cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile o gün cumhuriyette "Yağcılar Günü" olarak kutlanmaktadır. Anlaşmaya göre yatırımın % 80 i konsorsiyum tarafından yapılmakta olup, Azerbaycanın toplam geliri miktarı olarak belirlenmiştir. Petrol fiyatının % 80 i çıkarılacak. Ayrıca gaz üretilecek alan tamamen Azerbaycanın emrindeydi. Bu büyük sözleşmeden sonra yabancı şirketlerle yeni sözleşmeler yapıldı. Genel olarak 1994-2000 yıllarında SOCAR 14 ülkenin 32 petrol şirketi ile sözleşme imzaladı. Bu sözleşmeler çerçevesinde Azerbaycanın 60 milyar dolar yatırım yapması bekleniyor (Gafarov. 2001.s. 244.)

Hazar Denizinde üretilen hidrokarbon rezervlerinin üretimini yanı sıra aynı zamanda önemli bir konu onları dünya pazarlarına getirmek ve satmak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı en başından beri enerji ihracat hatlarının çeşitlendirilmesi politikasını öncelikli bir yön olarak gördü. Bu Azerbaycan Cumhuriyetinin enerji ihracatının hiçbir devlete bağımlı kalmamasını sağlamış, enerji hatlarının güvenliğini sağlamış ve cumhuriyetimizi güçlendirmiştir. (Halk gazetesi .1997. S.5)

"Azeri", "Çırak" ve "Güneşli" sahalarından üretilecek petrolün "Kuzey" (1400 km) ve Gürcistan (920 km) petrol boru hatları (Halk gazetesi . 1997. s.2)

Alternatif ihracat yolları konusunu Hazar Havzası ülkesinde ilk defa uzun vadeli stratejik bir hedef olarak gündeme getiren ve ortaklarının da yardımıyla yavaş yavaş gerçekleştirmeye başlayan Azerbaycan olmuştur.

Azerbaycan'ın ortaya koyduğu ve Orta Asya bölgesi dahil havzanın hidrokarbon ürünlerinin dünya pazarlarına ihracatı konusunda Rusyanın pozisyonundan farklı olan bu plan Rusya ve İran hariç tüm bölge ülkeleri Türkiye, Gürcistan, Kazakistan, İran, Ukrayna, Türkmenistan dünyanın önde gelen ülkeleri Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Çin, Avrupa Birliği ülkeleri vb. tarafından da desteklendi. (Halk gazetesi.1997. S.1.)

Azerbaycan'ın dünya enerji piyasalarına erişim ile ilgili ihracat politikası ve bu yönde ileri sürülen girişimler bölgenin ana enerji tüketicilerini Hazar Denizi ve Orta Asya ile bağlayacak alternatif, bağımsız çok değişkenli enerji koridorları ve ihracat boru hatları inşa etme fikrine dayanıyordu. Hazar Denizi ve Orta Asyadan yeni koridorlar ve boru hatları üretilcek ve Rusyanın Novorossiyskteki

Karadeniz limanı, ihracat boru hatları, İstanbul Boğazı gelecekte mevcut altyapıların yeteneklerine uymayan on milyonlarca ton petrol ve milyarlarca metreküp gazın Avrupa ve dünya pazarlarına taşınması anlamına geliyordu.

(Halk gazetesi.1998 s. 4)

Sonuç: Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi en önemli konulardan biridir. Sadece kaynakların değil, rotaların çeşitlendirilmesini de öncelikli bir konu olarak ele alıyoruz. Ayrıca başarımızın temel nedenlerinden birinin de çıkarlar dengesi - üreticiler, transit ülkeler ve tüketiciler arasındaki denge olduğunu düşünüyorum. (Halk gazetesi .1998 s.1)

Azerbaycanın enerji hatlarının çeşitlendirilmesi politikası komşu ülkeler Gürcistan ve Türkiye tarafından da desteklendi. Avrupa Komisyonu Başkanı Baküde yaptığı açıklamada Sayın Cumhurbaşkanı İ. Aliyev Avrupa Birliğini destekleme konusundaki kararlılığınız için minnettar olduğumuzu belirtti. Çünkü Rusyanın Ukraynaya kabus müdahalesinden önce bile Rusyanın Avrupaya gaz arzı artık güvenilir değildi. Bu nedenle, Avrupa Birliği Rusyayı baypas etmeye ve daha güvenilir ve muhtemel ortaklara yönelmeye karar verdi ve Azerbaycanı onların arasında görmekten mutluluk duyuyorum. Gerçekten bizim için önemli bir enerji ortağsınız, sadece arz güvenliği ile değil, iklim nötrlüğü alanında da her zaman güvenilir oldunuz. (Halk gazetesi.1998 s. 4)

Sayın Ursula Von Der Leyenin ziyareti çerçevesinde 18 Temmuz 2022 tarihinde Azerbaycan ile Avrupa Birliği arasında enerji alanında stratejik ortaklık konulu bir Mutabakat Zaptı imzalanmış olup, Mutabakat Zaptı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından imzalanmıştır.(Halk gazetesi 1998 s.1)

Mutabakat Zaptındaki üç noktaya özellikle dikkat edilmelidir. Birincisi, Azerbaycan Avrupa Birliğine ihraç edilen gazın hacmini ikiye katlayacak. Bu nedenle Avrupa Birliği"Güney Gaz Koridoru"nun genişletilmesinde sorumluluk almaktadır. (Halk gazetesi.1998 s.1)

Yılda 8 milyar metreküp gaz taşıyan Avrupa Birliği için şimdiden çok önemli bir tedarik yolu. Birkaç yıl içinde iletim kapasitesinin 20 milyar metreküpe çıkarılması planlanıyor. Gelecek yıl 12 milyar metreküpe ulaşması bekleniyordu.(Hasanov.2015, s.652) Böylece Rusyadan Avrupaya gaz arz hacmi azalacak ve Avrupaya gaz arzının güvenliğine önemli bir katkı sağlanacaktır. Memorandumdaki ikinci önemli nokta ise yenilenebilir enerji alanında işbirliğidir.

Bu anlamda Hazar Denizinin rüzgar enerjisinden ve yeşil-hidrojen den bahsetmek gerekiyor. Dolayısıyla bu alanda da sağlam bir işbirliği temeli atılıyor. Azerbaycan yakıt tedarikçisi olmanın yanı sıra yenilenebilir enerji tedarikinde Avrupa Birliği için giderek önemli ve güvenilir bir ortak haline geliyor. Üçüncü nokta gaz alanındaki işbirliğinin iklim alanındaki işbirliğini de içermesi gerektiğidir. Buna metan gazı emisyonları da dahildir. Mutabakat Zaptı metan gazı emisyonlarını azaltma taahhüdünü içerir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula Von Der Leyen de Azerbaycanı küresel metan yükümlülüğüne bağladı,katılmaya davet edildi. Ursula Von der Leyen Azerbaycanın coğrafi konumundan transit geçiş açısından önemini değerlendirdi ve Avrupa Birliğinin Azerbaycan ile birlikte çalışarak Orta Asya ve ötesi ile ilişkiler kurmak istediğini söyledi. (Halk gazetesi.2020, s.2)

Önemli Trans-Hazar ilişkilerine ilişkin fikir ve tartışmaları büyük bir ilgiyle takip ediyoruz ve bu çalışmaya katkıda bulunacağız.Azerbaycanın zor bir dönemden geçtiği Güney Kafkasya bölgesinin Avrupa için önemini değerlendirdi ve şunları kaydetti. Birlik Güney Kafkasyayı güvenli, istikrarlı ve müreffeh hale getirmeye kararlıdır. Avrupa Birliği bu bölgeyle yakından bağlantılıdır, ortaklarımıza değer veririz ve bu ortaklık zamanla sürekli gelişecek ve derinleşecektir.(Azerbaycan gazetesi 2022 s.3)

EDEBİYAT

1. Azerbaycanın XX yüzyıl tarihi. Eğitim. B., 2009. s. 502
2. Gafarov T. Azerbaycan Cumhuriyeti 1991-2001. Bakü, 2001, s. 197-198
3. Gafarov T. Azerbaycan Cumhuriyeti 1991-2001. Bakü, 2001, s. 244.
4. Alipanah Bayramov İlk yağ Eylülde üretilecek./Xalq gazetesi No. 179 (22575) 14 Ağustos 1997. S.5
- 5.İttifak Mirzazade. Rusya, Hazar Denizinin Türkmen kıyılarını da kısıyor / 268(22664) sayılı Halk gazetesi 25 Kasım 1997. s.2
6. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyevin dünya ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının, uluslararası kuruluşların başkanlarının, önde gelen siyasi şahsiyetlerin, Azerbaycandan ilk petrolün çıkarılması vesilesiyle tebriklerine cevap mektupları. Hazar Denizinin Azerbaycan sektöründeki yabancı şirketlerle ortaklaşa geliştirilen Çıracak" petrol sahası. // Halk gazetesi 269 (22665) 26 Kasım 1997. S.1.
7. Mirbagir Yakubzadeh Batı Petrol Boru Hattı başladı. // Halk gazetesi No. 334 (23034). 11 Aralık 1998 s. 4
8. AzerTaç Şirketleri Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin arkasındaki siyasi gerçekleri duymaya ve anlamaya başladı bile. //Halk gazetesi No. 339(23039) 17 Aralık 1998 s.1
9. Hasanov A.M. Azerbaycan Jeopolitiği. Ders Kitabı B., "Zardabi LTD" MMC 2015, s.652
10. Bakanlar VI toplantısı, Güney Gaz Koridoru Danışma Konseyi çerçevesinde Bakü'de yapıldı. Halk gazetesi 11.02.2020, Sayı 46 (29311) s.2
12. Avrupa Komisyonu Başkanının Bildirisi Ursula Von der Lydje Azerbaycan gazetesi #149(9028) 19 Temmuz 2022 s.3